

Treišiasis L. K. Mokslininkų ir Mokslo Mergų Suvažiavimas

Aleksandras L. vanas

Katalikų mokslininkų veiklos promotor Lietuvoje, L. Katalikų Mokslo Akademija, 1939 m. vasario 20–21 d. sušaukė Treišiasį L. K. Mokslininkų ir Mokslo Mergų Suvažiavimą. Jo posėdžiai vyko Kaune, Vytauto Didžiojo Universiteto rūmuose. Suvažiavimo pilnaties posėdžiuose dalyvavo per 500 dalyvių (antrajame suvažiavime, 1936 m., apie 550; pirmajame, 1933 m., apie 300). Sekcijose dirbo pasiskirstę šitokiu būdu:

Sekcija	Dalyvavo			Iš viso
	Vyr	Tarpinė dvasinink	Moter	
Teologijos	27	19	3	30
Psichol.-Filosofijos . .	31	17	5	36
Pedagogikos	48	16	71	119
Kalbos-literatūros . . .	29	3	21	50
Istorijos	14	3	4	18
Teisės	16		—	16
Soc.-ekon. moksl . . .	32	9	4	36
Gamtos	47	9	13	60
Iš viso. . .	244	76	121	365

Pirmoji diena

Vasario mėn. 20 d., pirmadienis

A. ATIDAROMASIS PILNATIES POSĖDIS

Artėjant suvažiavimo atidarymo metui, 9 val. 30 min., didžiojoje VDU salėje suvažiavimo dalyviai jau nebetilpo. Pajūroje pradžioje Tarpdiezezinės Kunig Seminarijos choras, diriguojamas muziko K. Kavecko, gražiai sugiedojo J. Gruodžio „Tve m s“ ir I. Mittererio „Tui sunt coeli“. Salėje viešpatavo jauki, rimta nuotaika. Tribunoje pasirodė Suva-

žravimo Organizacinio Komiteto Pirmininkas, Prof. Dr. J. Eretas, ir pasak atidarom j kalb :

J s Ekscelencijos,
J s Magnificencijos,
Didžiai Gerbiamoji Dvasininkija,
Didžiai Gerbiamosios Ponios ir Panel s,
Didžiai Gerbiamieji Ponai ir
Brang s Studentai!

Kaip Organizacinio Komiteto Pirmininkas ir Akademijos Valdybos pavestas turiu laim atidaryti š Suvažiavim .

Siekdama prisid ti prie spartesn s m s intelektualin s kult ros išugdymo, L. K. Mokslo Akademija prieš septynet met nutar rošti mokslinink ir mokslo m g j suvažiavimus. Pirmasis, vyk s 1933 m., siek suburti lig šiol išsisklaidžiusius mokslo k r jus ir bi iulius, o antrasis, vyk s 1936 m., tur jo tiksl jau labiau suglaustom j gom pakedenti vien problem , b tent — visur pasireiškian i dvasios kriz .

Pasiekt rezultat skatinama ir m s intelektualini sluoksni pri-tariama, Akademija pasiryžusi ir toliau t sti šit darb . Tam tikslui ji mus v l suvadino. Kviesdama ji tur jo intencij tre iuoju suvažiavimu iš savo pus s kiek reikšmingiau atžym ti du jubiliejus, b tent — t moment , kada prieš 550 met m s šalyje užtek jo nauja šviesa, toji šviesa, kuri yra „Kelias, Tiesa ir Gyvenimas“. Per š laik m s tiesos ieškotojai ir skelb jai, šioje šviesoje darbuodamiesi, tiek yra lai-m j , kad kupini d kingumo jie atvyko pareikšti jai savo meil .

Prieš 20 met jos apveizdinga ranka tautai sugr žino laisv ir valstyb , tuo sudarydama tiesos ieškojimui ir skelbimui lig tol netur-tas s lygas. Dabar tauta gal jo šalia bažnytini institucij , per šimt-me ius nešusi tiesos v liav , sukurti aib pasaulini , kurios mokslui atideng nauj galimybi .

Suprantama, kad mokslo pasaulis toki sukak i negirdomis praeisti negal jo. M s Akademija savo ruožtu joms pamin ti skiria š tre i j L. K. Mokslinink ir Mokslo M g j Suvažiavim : jo darbai pad-s ar iau savo krašto istorij pažinti.

ia tur t ryšk ti m s tautos kult ros raida, paaišk ti, kaip ji su-ko ir vis tvir iau žengia visuotinai reikšmingosios kult ros keliu, kur lygioje aukštumoje su kitomis krikš ioniškomis ses mis išsirikiuoja pasaulin s kult ros front . Tai tokia yra intencija m s centr in s pas-kaitos, kuri netrukus išgirsime. Iš jos paaišk s, kaip turime kult -riškai apsiginkluoti, kad vis tobuliau derintum s su savo pašaukimu.

Nors vair s darbo objektai sekcijose ir skirsis pagal specialybes, ta iau, be min tojo bendrojo tikslo, juos jungia visus darbus vainikuoj s tiesos ieškojimas, nes visur ieškome tik vieno — skirtingai apr dytos tiesos.

Taip, tiesos pažinimas yra tikrasis m s uždavinys. Spind dama amžinyb s spinduliais, ji galingai mus traukia. Dar 16 amžiuje buvo sakoma: „Vynas stiprus, karalius stipresnis, moteris dar stipresn , bet vis stipriausia yr. tiesa“. Teisingai pasakyta. Taip buvo praityje, taip yra šiandien. Nerasi kult ringos tautos, kuri tiesai nepasiaukot . Ar atskleisi Švent j rašt , ar užkalbinsi turguje kaimiet — visur tas pats tiesos išaukštinimas ir tas pats kategoriškas tvirtinimas: „Didi yra tie-sa, ir ji nugal sl!“

Ta iau, nepaisydami tokio tiesos garbinimo, žmon s dažnai atsimeta nuo jos, nes jiems tiesa atrodo mažai pelninga, net nuostolinga, kliudanti praturt ti ir daryti karjer .

Bet ne vien tas daug k nuo jos atstumia. Atstumia dar ir tas, kad ne vienam vaidenasi iš viso ji esanti pavojinga. T vox populi visur atvi-rai patvirtina. Antai danas sako: „Tiesa neturi pastog s“, o anglas jam pritaria sakydamas: „Tiesa turi graž veid , bet prastus drabužius“. Vo-kietis tvirtina, kad „tiesa turi m lyn nugar“, ir vengras skundžiasi, kad „tam, kuris ties smiuuoja, ant pakaušio smuikas skeliamas“

Deja, daug kas pakaušiu labiau susirpinęs, nei savo garbe. Ži - r k, dar vakar abiem rankom tiesai prisiekęs, šiandien jau nuslysta kompromisus ir oportunizm .

Bet ar tiesa n ra m s brangiausias turtas, vertas net didžiausios aukos? Ar užmiršome J zaus Siracho paraginim : „Gink ties iki mirties!“?

Kadangi be jos n ra tikro gyvenimo, o tik vegetavimas, turime pagalvoti: kam tarnaujame?

Koks kuklus šis m s suvažiavimas ir beb t , vis d lto nor t jis b ti tokia susikauptimo valand l , kuri gal t duoti progos orientuotis tiesoje, be kurios m s buitis yra beprasm ir visa veikla — klaikus nesusipratimas.

Ta intencija ir atidarau tre i j Lietuvi Katalik Mokslinink ir Mokslo M g j Suvažiavim .

Po to suvažiavimo garb s prezidium buvo pakviesti: J. E. Panev - žio Vyskupas K. Paltarokas, J. E. Telši Vyskupas J. Staugaitis, J. E. Vyskupas Pr. B ys MIC, J. E. Kaišiadori Vyskupas J. Kukta, J. E. Vilkaviškio Vyskupas-Koadjutorius M. Reinys, J. E. Vyskupas T. Matu - lionis, Apaštališkasis Vizitatorius Lietuvai T vas Pelletier OP, J. Mgn. VDU Prorektorius Prof. Pr. Jodel ir Prorektorius Prof. Blažys, Jo Prakilnyb VDU Teologijos-Filosofijos Fakulteto Dekanas Prof. Dr. P. Malakauskis, buv. Respublikos Prezidentas A. Stulginskis, vilnie iai — Mons. Dr. A. Viskanta ir Kun. K. ibiras, Švietimo Ministerijos atstovas ponas Soblys ir ponia Maceinien .

darbo prezidium buvo pakviesti: Prof. B. Vitkus, Kun. Doc. Dr. V. Padolskis, Vyr. Asist. Dr. J. Pankauskas.

sekretoriats pakviestas Kun. Doc. Dr. A. L vanas.

Prezidiumams už mus savo vietas, darbo prezidiumo pirm., Kun. Doc. Dr. V. Padolskis, suvažiavimui pasi l priimti š reguliamin :

1. Suvažiavimas tvarkomas šio reguliamino, kuris privalomas tiek pil - naties, tiek sekcyj pos džiauose.
2. Reguliamino vykdymu r pinasi suvažiavimo (sekcijos) darbo prezi - diumas.
3. Dalyviai gauna žod šio reguliamino ribose.
4. Tuo pa iu klausimu dalyviai gali kalb ti ne daugiau, kaip du kartu. Balsas duodamas sirašiusiems prezidiume iš eil s. Paskutinis žo - dis priklauso, prelegentui.

Pasteb jimas: faktin ms pataisoms, pastaboms d l tvarkos asmens klausimu ir nepaprastiems pranešimams balsas duodamas be eil s.

5. Kalbama iš paskirtos vietos.

Pasteb jimas: Prezidiumui leidus, galima kalb ti ir iš savo vietos.

6. Kalb tojai žodžio prašo raštu. Suvažiavimo nutarimu kalb toj eil gali b ti uždaryta ir kalb jimo laikas apribotas.
7. Pirmininkas turi teis daryti pastab kalb tojui, jei šis: a) nesilai - ko nustatytos tvarkos, b) kalba ne tem ir kartoja pasakytas min - tis, c) savo kalba k nors žeidžia.
8. Garb s prezidiumo nariai gali sveikinti žodžiu, kiti sveikina raštu.
9. Suvažiavimui vadovauja ir atstovauja darbo prezidiumas. Be dar - bo prezidiumo, tikslesniam suvažiavimo darb tvarkymui, gali b ti renkamos komisijos.
10. Prezidiumas ir komisijos veikia tik suvažiavimo sesijos metu.

11. Visi reikalai, kurie priklauso išrinkt j komisij kompetencijai, bet jose neapsvarstyti, suvažiavimo pilnaties pos dyje nenagrin jami.
12. Visi sumanymai, rezolucijos ir pasi lymai paduodami raštu.
13. Nutarimai priimami paprasta bals dauguma. Balsuoti gali visi, kurie turi suvažiavimo program .
14. Paskait ilgumas 45 min.; pranešimo — 20 min. Paskaitai prailginti reikalingas suvažiavimo (sekcijos) sutikimas.

Reguliamin suvažiavimas pri m be pakeitim .

A. A. POPIEŽIAUS PIJAUS XI PAGERBIMAS

Vos prieš dešimt dien mirusiam Popiežiui PIJUI XI pagerbti Suvažiavimo Organizacinis Komitetas programoje d jo special punkt . Šito epochin s reikšm s Popiežiaus asmenyb ir darbus gražiai ir išsamiai nušviet J. E. Vysk. M. Re in y s . Tas Ekscelencijos pranešimas yra atspausdintas šiame Suvažiavimo Darb tome, 3—9 psl.

SVEIKINIMAI

Iš sveikinusi žodžiu pirmas kalb jo J. E. Vysk. J; S t a u g a i t i s , viso Lietuvos Episkopato vardu:

Mums, katalikams, atsimintina, — kalb jo Ganytojas, — kad nepriklausomyb yra ypatinga Dievo dovana. Iki po Didžiojo karo m s krašto moksle viešpatavo materializmas, kuris iš esm s yra priešingas krikščionybei. Jis paliet taip pat kai kurias tri s gyvenimo sritis. Prieš Didj kar katalikyb , kaip mokslas, buvo daugiau kunig seminarijose ir Dvasin je Akademijoje. Šiandie m s gyvenimas daugiau sunormal - jo, mokslas su religija gražiai sutaria. Tad linkiu, kad Lietuvos katalik kuriamas mokslas prilygt tiems laim jimams, kuriuos jis turi užsieni.

Kult ros Departamento Direktorius p. S o b l y s suvažiavim pa-sveikino pono Švietimo Ministerio Prof. J. Tonk no vardu. Be to, savo vardu ponas Direktorius palink jo s kmingai atlikti visus suvažiavimo užsibr žtuosius uždavinius.

Magn. Prorektorius Prof. B l a ž y s suvažiavimui nuoširdžiai palink jo, kad jo darbai — tarnauti tiesai ir pl sti žinijos ribas pagal pasirinkt j š k „Dilatur spatia veritatis“ —b t ko s kmingiausiai atlikti.

Audring aplodisment išvilioti, suvažiavim sveikino taip pat ir vilnie i atstovai. Mons. Dr. A. V i s k a n t a Vilniaus lietuvi katalik vi-suomen s ir organizacij vardu suvažiavimui palink jo geriausio pasi-sekimo darbuose. Kun. V. i b i r a s , suvažiavim sveikindamas, paste-b jo, kad:

Mes, vilnie iai, tuo tarpu mokslu užsiimti dar negalime: n ra nei laiko, nei žmoni . Ta iau ir mes mokslu užsiimti norim, ir patys to sau

linkim. Be to, sveikindamas š suvažiavim linkiu, kad jo išlukštenta tiesa pasiekt ir Vilniaus krašt .

J. E. Vysk. M. R e i n y s sveikino Katalik Universiteto Vadovyb s vardu:

D l tam tikr aplinkybi , — kalb jo Ganytojas, — Katalik Univer-
sitetas ligi šiol vis dar negali veikti. Ta iau juo r pinamasi, rengiami
žmon s, didinama biblioteka. Katalik Universiteto Vadovyb labai
džiaugiasi šiuo suvažiavimu ir kartu d koja L. Katalik Mokslo Aka-
demijai už jo sušaukim . Šia proga linkiu, kad kalbamoji Akademija
m s visuomen s b t dar daugiau respektuojama ir remiama.

Pagaliau suvažiavim žodžiu sveikino Vyriausias Ateitinink Vadas,
Prof. Dr. K. P a k š t a s , pažym damas, kad:

Jei tautos laim jimai n ra paremti dvasiniais lobiais, jie daugiau
yra pavojingi, kaip naudingi. Ateitininkijos jaunieji legionai tautai
duoda dvasini g rybi ir labai stamb ind l deda Lietuvos mokslo
lobyn . Tad linkiu, kad šis suvažiavimas vis pastangomis pasiekt
dideli rezultat m s mokslo srityje.

Iš raštu sveikinusi j buvo:

J. E. Kauno Arkivyskupo ir Metropolito J. S k v i r e c k o telegrama:

Tre i j Lietuvi Katalik Mokslinink suvažiavim nuoširdžiai
sveikinu. Linkiu geriausio pasisekimo darbuose. Dievas telaimina vi-
sus suvažiavimo dalyvius.

J. E. Vilkaviškio Vyskupo A. K a r o s o laiškas:

Už malon pakvietim III Lietuvi Katalik Mokslinink Suva-
žiavim nuoširdžiai d koju. Suvažiavimo gi dalyviams ir pa iai Liet.
Kat. Mokslo Akademijai iš širdies linkiu s kmingai varyti kat. mokslo
vag .

J. E. Arkivyskupo Pr. K a r e v i i a u s MIC laiškas:

Gerbiam j Lietuvi Katalik Mokslinink ir Mokslo M g j Su-
važiavim prašau priimti mano nuošird sveikinim ir link jim ge-
riausio pasisekimo.

Gausios Dievo palaimos linkiu Gerbiamiems Prelegentams, ypa
Teologams, kad savo paskaitose m s šviesiajai visuomenei suteikt
ne tik iš praeities, bet ir iš dabarties domi ir nauding žini , kad iš-
kelt ir mokslškai nušviest ši dien gyv nimiškus klausimus.

Lietuvos Kariuomen s Vado, Generolo St. R a š t i k i o , telegrama:

Širdingai d koju už atsi st malon kvietim . Negal damas as-
meniškai dalyvauti, sveikinu Pon Profesori ¹ ir visus suvažiavimo da-
lyvius, link damas geriausios kloties visuose Tamst garbinguose dar-
buose ir sumanymuose.

Pono Užsieni Reikal Ministerio U r b š i o raštas:

Patvirtindamas J s šio m n. 18 d. laiško gavim , širdingai d koju
už malon kvietim dalyvauti Lietuvi Katalik Mokslinink ir Mokslo
M g j Suvažiavime.

¹ Prof. Št. Šalkausk , L. K. Mokslo Akademijos pirminink .

Labai apgailestauju, dėl kit darb negal j s tuo J s pakvietimu pasinaudoti.

Linkiu J s organizuojamam suvažiavimui vaisingo darbo m s tautos ir valstyb s gerovei.

Seimo Pirmininko Inž. K. Š a k e n i o raštas:

Negal damas patsai dalyvauti 3-jame Lietuvi Katalik Moksli-
nink ir Mokslo M g j Suvažiavimo atidaryme, siun iu savo nuošir-
džius sveikinimus suvažiavimui, link damas s kmingos kloties jo dar-
buose, ple iant ir populiarinant m s visuomen je moksl ir sprendžiant
nusibr žtus mokslo klausimus.

Prekybos Instituto Rektoriaus E. G a l v a n a u s k o raštas:

Apgailestaudamas negal si s d l neatid liotin darb dalyvauti
III Lietuvos Katalik Mokslinink ir Mokslo M g j Suvažiavime, svei-
kinu ir linkiu geriausios kloties Lietuvos Katalik Mokslo Akademijai,
pasi musiai taip gyvybiškai svarb Lietuvai darb , keliant moksl ir
ugdant lietuvi mokslinink .

Be to, sveikinimus dar atsiunt : Prof. M. Niedermannas iš Šveicarijos,
Lietuvi Rašytoj Draugija, Katalik Veikimo Centro Vyr. Valdyba, Šv.
Kazimiero Draugija, Lietuvos Šv. Kazimiero Seser Kongregacija, Kraki
Šv. Kotrynos seserys, L. K. Blaivyb s Draugija.

Dar buvo sveikinimo laišk taip pat ir iš kit pavieni asmen . Po
sveikinim padaryta 10 min. pertrauka.

PASKAITA

Po pertraukos suvažiavimas atidžiai išklaus didelio aktualumo Lie-
tuvos kult riniam, tautiniam ir religiniam gyvenimui Prof. Dr. St. Š a l -
k a u s k i o paskaitos, tema „Kult rinio Lietuvi Tautos apsiginklavimo
problema ir katolicizmas“ (žr. 13 psl.). ia didysis m s tautos moksl-
ninkas pagrindin suvažiavimo mint susiejo su katolicizmu.

Po paskaitos Ats. Gen. Galvydis-Bikauskas Gerb. Prelegent paklau-
s : 1) kaip reik t suprasti asmens laisv , 2) ar gali b ti vertyb didesn
už Dievo garb , 3) ar m s krašto dechristianicazija eina daugiau iš prie-
š , ar iš sav j .

Gerb. Prelegentas tai atsak , jog 1) katalikai niekados nesutiks, kad
asmuo b t taip negerbiamas, kaip dabar civilizuotoje barbarijoje. Iš
antros pus s, katalikai nepataikauja ir sauvaliavimams. Visa tai konkre-
tizuoti b t jau platesnis ir už temos rib išein s dalykas. 2) Asmens
vert s teigimas nekliudo pripažinti garb taip pat ir Aukš iausiai Verty-
bei — Dievui. 3) Dechristianizacija paprastai kyla iš katalikyb s prieš .
Ta iau neatsargiai kalbantieji katalikai t dechristianizacij gali dar pa-
didinti.

B. SEKCIJ POS DŽIAI

Po piet , 16 val.,—VDU r muose suvažiavimo dalyviai susirinko sekcij pos džius. Kaip jau pradžioje min jome, šiame suvažiavime pos džiavo aštuonios sekcijos, b tent: teologijos, psichologijos-filosofijos, pedagogikos, kalbos ir literat ros, istorijos, teis s, socialini ir ekonomini moksl ir gamtos sekcijos.

1. Teologijos sekcija

Pos d atidar Telši Kunig Seminarijos Rektorius Prel. V. B o r i s e v i i u s (Telšiai). pos džio prezidium buvo išrinkti: Prel. V. B o r i s e v i i u s (pirm.) ir Vilkaviškio Kunig Seminarijos Profesorius L. T u l a b a (sekr.).

Pirm j paskait skait Lietuvos Marijon Provincijolas Kun. Dr. V. V a i š n o r a, tema „Kataliko kunigo veikla kovoje su rusifikacija prieškariniu metu“. Prelegentas, remdamasis oficialiais an laik rus valdžios dokumentais, atvaizdavo lietuvi katalik kunig veikl kovoje su caro pastangomis surusinti Lietuv per spaud , Bažny i ir mokyklas. Ta kova iš kunigijos pareikalavo daug auk . Nuo 1864 m. beveik kiekvienas kunigas buvo baustas už lietuvišk j veikl (žr. 29 psl.).

Diskusijose dalyvavo Kun. Doc. Dr. Pr. Venckus, Vyr. Asist. Kun. St. Yla ir Kun. Doc. Dr. V. Padolskis. padarytas pastabas prelegentas atsak . Apskritai, pos dis konstatavo, kad Gerb. Prelegento iškeltasis klausimas ir surinktoji medžiaga yra gana aktuali, ir tod l pageidavo, kad ta tema b t parašyta išsami monografija.

Antr j paskait skait Prel. V. B o r i s e v i i u s (Telšiai), tema „Dorovinis elementas Vyskupo Valan iaus k riniuose ir veikloje“. Gerb. Prelegentas ia nagrin jo Vysk. Valan iaus veikl ir k rinius, kiek jie lie ia ar kiek juose pasireiškia vairios teologin s ir moralin s doryb s. Studija buvo gana plati. D l to Gerb. Prelegentas paskait tik pirm j jos dal , b tent, apie teologines ir religines dorybes (žr. 51 psl.).

Po paskaitos buvo gyvos diskusijos. Jose dalyvavo Kun. Dr. P. M a n e l i s, Dr. K. Ruginis, J. E. Vysk. P. B y s M I C, Kun. St. Yla, Dr. V. Raulinaitis. Oponent buvo pabr žta, kad, atsižvelgiant gyvenam religin s kriz s met , daugiau tekt atsižvelgti ne tai, ko Vysk. Valan ius mok , bet tai, kaip jis mok , t. y. jo dorinimo metod .

Tre i j paskait skait Kun. Doc. Dr. V. P a d o l s k i s (Vilkaviškis), tema „Vyskupas A. Baranauskas ir Šventasis raštas lietuvi kalba“. Smulkiai nupasakoj s ŠV. rašto vertim lietuvi kalb raid iki Vysk. A. Baranausko laik , Gerb. Prelegentas sustojo ties tomis aplinkyb mis, kurios paskatino Sein Vyskup A. Baranausk versti Šv. rašt lietu-

vi kalb . Buvo apib dintas pats vert jas ir kritiškai vertintas jo ver-
timas, kurio, dar nebaigto, rankraštis dabar yra VDU bibliotekoje (žr.
84 psl.).

Diskusijose dalyvavo Lekt. A. Ašmantas, Kun. L. Tulaba, Kun. Dr.
V. Vaišnora MIC, Kun. J. Paukštys SJ, Prel. V. Borisevičius, Kun.
Dr. M. Ražaitis ir kt. Buvo iškeltos kai kurios Šv. rašto vertimus lie-
tuvi kalb lie ian ios kalbin s problemos, Šv. rašto propaganda žmo-
n se, tr kumas lietuviškos biblin s literat ros.

REZOLIUCIJOS:

L. K. Mokslinink ir Mokslo M g j III-me Suvažiavime Teolog
Sekcija, išklausiusi jos prelegent skaityt sias paskaitas, nutar :

1. Pavesti Kun. Dr. J. Vaišnora MIC parašyti monografiją „Ku-
nig kova su rusifikacija“.

2. Parašyti platesn studij apie lietuviškus Šv. rašto vertimus.

3. Ypatingu b du susir pinti Šv. rašto studijomis, jo propaganda
žmon se, Šv. rašto lietuviškos literat ros paruošimu, rašant atskirioms
Šv. rašto knygoms bei klausimams tinkamus komentarus.

Teologijos Sekcijos Vadovyb prie L. Katalik Mokslo Akademi-
jos išrinkti: 1) Kun. Dr. V. Vaišnora MIC, Kaunas, 2) Kun. Doc. Dr.
P. Venckus, Kaunas, 3) Kun. Doc. Dr. V. Podolskis, Vilkaviškis, 4) Kun.
Vyr. Asist. St. Yla, Kaunas, 5) Kun. Prof. L. Tulaba, Vilkaviškis.

2. Psichologijos-Filosofijos sekcija

Pos d atidar Dr. Pr. M a n t v y d a s . prezidium pakviet Mokyt.
Br. Sto k (pirm.) ir J. Girni (sekr.).

Pirm paskait skait J. E. Vysk. M. Reinys, tema „Ras ir psichika“
(žr. 101 psl.). Diskusijose dalyvavo Kun. Dr. J. Pakevičius MIC ir Vyr.
Asist. Dr. J. Pankauskas.

Antr paskait skait Prel. Prof. Dr. Pr. Kuraitis, tema „Tauta
ir jos filosofija (žr. 112 psl.). Diskusijose Dr. K. Ruginis, Dr. Pr. Mant-
vydas. Kun. Dr. V. Brizgys k l filosofijos supopuliarinimo ir ja pla i -
j inteligentijos masi su dominimo reikal . J. E. Vysk. M. Reinys ak-
centavo tomistin s filosofijos savarankiškumo klausim .

Pagaliau tre i j paskait skait J. G i r n i u s , tema „Egzistencija-
lin filosofija ir ateities filosofavimo r pes iai“ (žr. 142 psl.). Diskusijose
dalyvavo Prel. Dr. Pr. Kuraitis — akcentavo egzistencialin s filosofijos
laim jim panaudojim , išeinant iš tomistini nusistatym , ir Pr. Bra-
zys MIC — kalb jo apie egzistencialin filosofij ir idealizm .

Sumanymuose bei pranešimuose Dr. Pr. Mantvydas iš k l dabartin s
filosofijos propedeutikos vidurinėse mokyklose programos reikalus: per-
maž jai skirt valand skai i , tr kum tinkam vadov li ir kitus pa-

našius tr kumus. Nutarta š reikal pavesti išstudijuoti nuolatinei Sekcijos Vadovybei.

Toliau svarstytas Sekcijos vardo klausimas. J. E. Vysk. M. Reinys laik si senojo „psichologijos-filosofijos“, o Prel. Prof. Dr. Pr. Kuraitis — „filosofijos-psichologijos“ vardo. Galutinai išspr sti sekcijos vard nutarta pavesti nuolatinei Sekcijos Vadovybei, susitarus su L. Katalik Mokslo Akademijos Vadovybe.

nuolatin Sekcijos Vadovyb išrinkti: Dr. J. Pankauskas, Dr. Pr. Mantvydas ir p. J. Girnius.

3. Pedagogikos sekcija

Pos d atidar Priv. Doc. Dr. A. Maceina, kuris prezidium pakviet K. Baub (pirm.) ir K. Bal i nien (sekr.).

Pirm j paskait skait Vyr. Asist. I. Malinauskas, tema „Lietuviškos pedagogin s s mon s formavimasis“. Diskusijose dalyvavo Dr. O. Norušyt, p. J. Mi iulis, p. V. Šalkauskis, p. K. Šapalas ir Kun. Dr. J. Grigaitis.

Antr paskait skait Priv. Doc. Dr. A. Maceina, tema „Lietuviški ateities mokykla“, arba, kaip Gerb. Prelegentas j formulavo, „Lietuviškos ateities ugdymas“. Diskusijose dalyvavo J. Makut nas, J. Mi iulis, J. Sto kus, P. Ladygien, I. Malinauskas ir kt.

Tre ioji paskaita buvo skaityta Dr. O. Norušyt s, tema „Šeimyninio aukl jimo organizavimas“ (žr. 169 psl.).

Ketvirtoji paskaita buvo skaityta Direkt. A. Šerkšno, tema „Šiandienin šviesuoli šeimos pedagogika“ (žr. 200 psl.). Diskusijose dalyvavo Kun. Dr. J. Grigaitis MIC, Mokyt. J. Eidukevi ius, Dr. V. Karvelien, V. Valkauskas, Dr. J. Leimonas, Vyr. Asist. I. Malinauskas ir kt.

Po paskait bei diskusij pedagogikos sekcijoje buvo priimtos sekan ios rezoliucijos:

Mokslinink ir Mokslo M g j III Suvažiavimo Pedagogikos Sekcija prašo L. Katalik Mokslo Akademijos Valdyb :

1) prad ti r pintis organizuotu pedagogin s literat ros leidimu, nes pedagoginis m s tautos lygis n ra manomas pakelti be savo spausdinto žodžio paramos.

2) steigti nors ir kukli premij už išleistus pedagogikos mokslo veikalus, kad tuo b du b t paskatintas pedagogin s literat ros k rimas. Jeigu L. Katalik Mokslo Akademia d l l š stokes tokios premijos steigti negal t, tai Pedagogikos Sekcija š prašym kreipia Katalik Universiteto Vadovyb .

Nuolatin Pedagogikos Sekcijos Vadovyb palikta ta pati — b tent: Vyr. Asist. I. Malinauskas, Dr. O. Norušyt ir Priv. Doc. Dr. A. Maceina.

4. Kalbos ir literatūros sekcija

Posėdis atidarė Doc. Dr. A. Salys, pakviesdamas pirmininku Direktori P. Samulion ir sekretoriumi E. Diring.

Pirmą paskaitą skaitė p. A. Vaičiulaitis, tema „Vidurini amžiai poetas Machaut Lietuvoje“ (žr. 315 psl.), kurioje Gerb. Prelegentas išsklaidė 14 amžiaus pirmosios pusės prancūzų poeto riterio Guillaume de Machaut keliones Lietuvos kraštu Kryžiuočių Ordino kariėlėse.

Antrą paskaitą skaitė Lekt. A. Ašmantas, tema „Iš romantiškosios mokslinink kalbotyr Lietuvoje“ (žr. 219 psl.). Diskusijose dalyvavo Dr. A. Salys, Mokyt. P. Butnasa, Lekt. A. Laurinaitis, A. Vaičiulaitis.

Trečią paskaitą skaitė V. Kulbokas (Pasvalys), tema „Lietuviški literatūros kritika ligi Didžiojo karo“ (žr. 243 psl.). Šia Gerb. Prelegentas suminėjo iki Didžiojo karo pasirodžiusius literatūros kritikos klausimais straipsnius mūsų perijodinėje spaudoje ir besidiferencijuojančias kryptis: psichologinę, estetinę bei visuomeninę sociologinę. Po paskaitos Lekt. J. Ambrazevičius pabrėžė keletą paskaitos išskeltų minčių.

Pagaliau ketvirtoji paskaita buvo skaityta Mokyt. P. Butnasa, tema „Jakštas stilistas“ (žr. 260 psl.). Gerb. Prelegentas nagrinėjo Jakšto poezijos stilių, išsklaidė jo kalbos aiškumą, tikslumą, taisyklingumą, jo žodyno archaizmus, barbarizmus, neologizmus, dialektizmus, pacitavo į pavyzdžius, išnagrino jo poetinę semantiką.

Po paskaitos Doc. Dr. Jonas Grinius paklausė Gerb. Prelegentą, ar iš Jakšto gausiai vartojamieji sinoniminiai veiksmažodžiai negalima būti manyti buvusieji ekspresionistai? Ar Jakštas siningai vartoja barbarizmus ir archaizmus? P. Dambrauskas pastebėjo, kad Gerb. Prelegentas pirma turėjo iškelti gero stiliaus reikalavimus, o paskui konstatuoti, ar Jakštas juos atitiko. Gerb. Prelegentas paklausimus atsakė teigdamas, kad Jakštas dalį barbarizmų bei archaizmų bus naudojęs siningai, kitus — ne. Išvad Prelegentas nenorėjo daryti, nes jam turėjo būti duoti medžiagos, kuria pasiremdami kiti galėtų filosofuoti.

P. Raulinaitis siūlė simuose suvažiavimuose vengti apžvalginį pranešimą, ir jį vietoj parengti problemingesnį, diskusijas skatinantį paskaitą. Be to, tokiuose posėdžiuose turėtų būti stenografai.

Nuolatinė Sekcijos Vadovybė palikta ta pati.

5. Istorijos sekcija

Posėdis atidarė Doc. Dr. Z. Ivinskis, pakviesdamas pirmininkauti Tarpdiecezinės Kunig Seminarijos Rektori Kan. Doc. Pr. Penkauską, o sekretoriauti Mokyt. A. Pavalką.

Pirm paskait skait Doc. Dr. Z. Ivinskis, tema „Lietuvos istorija romantizmo metu ir dabar“ (žr. 320 psl.). Gerb. Prelegentas iškl reikal vesti Lietuvos istorijos moksl kriticism ir daugiau atsipalaiduoti nuo m g jiško romantizmo. Gyvose diskusijose dalyvavo Mokyk. St. Lipnickas, Dr. A. Ku inskas, Kun. N. Svogžlys-Milžinas, Mons. Kun. A. Simaitis, Dr. A. Šapoka.

Antr paskait parašyt Kun. Prof. Dr. J. Totorai io MIC (Roma), tema „Lenk išleistieji Vatikano archyvo istorijos šaltiniai“ (žr. (342 psl.), skait Dr. A. Ku inskas.

Diskusijose dalyvavo Kun. A. Simaitis, Dr. A. Šapoka, Kun. N. Švogžlys-Milžinas ir Doc. Dr. Z. Ivinskis. Iškeltas pageidavimas labiau susir pinti gausi Lietuvos istorijos medžiaga Vatikano archyv tyrin jima, išr pinti tam tikslui l š iš Švietimo Ministerijos.

Tre i paskait skait Adv. J. Žagrakalys (Zarasai), tema „Dr. Dom. Bukantas“ (žr. 461 psl.). Diskusijose dalyvavo Kun. A. Simaitis ir Doc. Dr. Z. Ivinskis.

Be to, Dr. A. Ku inskas (Marijampol) padar pranešim „Apie Popieži Pij XI ir jo santykius su Lietuva“. Diskusijose dalyvavo Mons. A. Simaitis, Doc. Dr. Z. Ivinskis, Mons. Dr. A. Viskanta.

6. Teis s sekcija

Sekcijos pos d atidar Adv. Antanas Tumnas. Jis visam pos džiui ir pirmininkavo.

Prof. K. Šalkauskis skait paskait, tema „Kodifikacijos darbas“ (žr. 353 psl.). Prelegentas savo paskaitoje iškl reikal prie Valstyb s Tarybos ar kit statymdavyst s organ suorganizuoti Kodifikacijos steig, kuri r pinti si nauj j statym tikslu paruošimu ir sen j perredagavimu bei pritaikymu. Be to, Gerb. Prelegentas bendrais bruožais nubr ž tos naujosios staigos organizacij ir jos darbo sritis, s ryšyje su visais statymdavyst s organais.

Tiek pats Prelegentas, tiek po jo kalb jusieji iškl daug netikslum ir netobulum, kurie kykla tod l, kad n ra Kodifikacijos staigos. Juo labiau, kad mes net savojo Civilinio kodekso neturime, ir neaišku, kada jo susilauksime.

Sekcijos vadovyb paliekama ta pati.

7. Socialini ir ekonomini moksl sekcija

Sekcijos pos d atidar Dr. J. Leimonas. prezidium išrinkti: Dr. J. Leimonas (pirm.) ir St. Ramoškait (sekr.).

Pirm paskait skait Vyr. Asist. Dr. Pr. Dielininkaitis, tema „Pijaus XI vieta katalik socialin je doktrinoje“. Gerb. Prelegentas pažym jo, kad katalik buržuazija steng si popieži enciklikas apeiti arba aiškinti savanaudiškai. Katalik sociolog didel klaida buvusi ta, kad jie nesisteng t enciklik išryškinti ir pritaikyti atskir krašt reikalavimams.

Diskusijose buvo keliamos mintys, kod l kai kurie katalikai steng si apeiti popieži enciklikas ir kaip b t galima praktikoje gyvendinti Pijaus XI užakcentuot j šeimynin atlyginim .

Antr paskait skait Kan. Prof. F. Kem šis (Dotnuva), tema „Kas ir kaip gal s išspr sti socialin klausim “ (žr. 371 psl.). Pasak Gerb. Prelegento, tai gal s padaryti: 1) aiški pasaul ži ra, dedanti socialinio klausimo pagrind ne vien žmogaus prigimt , bet ir antgamtinės j gas — Dievo pagalb ; 2) laikymasis Kristaus mokslo pagrindini d sni ir j šviesoje materialini bei socialini reikal tyrin jimas, išsprendimas ir pritaikymas.

nuolatin Sekcijos Vadovyb išrinkti: Kan. Prof. F. Kem šis, Dr. J. Urmanas ir Dr. Pr. Dielininkaitis.

8. Gamtos sekcija

pos džio prezidium išrinkti: Dr. Puodžiukynas (pirm.) ir J. Maniukas (sekr.).

Pirm paskait skait Prof. Dr. K. Pak štas, tema „Lietuvos rib problema“ (žr. 383 psl.). Gerb. Prelegentas išk l labai domi duomen . Vytauto Didž. laik Lietuva už musi apie 850 t kst. km² plot su apie 56 mil. gyventoj . Nurod apie kai kieno galvojim atstatyti istorin Lietuv .

Antr paskait skait Prof. St. Kolupaila, tema „Seniausias literat rinis darbas apie Nemun “ (žr. 418 psl.). Tuo dokumentu Gerb. Prelegentas laiko Tacito „Chronos“, o ypa A. Schrötterio „De fluvio Memela Lituaniae...“ ir grafo Tiškevi iaus kelioni aprašym Lietuvos up mis (Nerimi).

Tre ia paskaita buvo skaityta Prof. Dr. Pr. Šivickio, tema „Neorganin s druskos protoplazmoje“ (žr. 429 psl.). ia Gerb. Prelegentas nupasakojo eksperiment su neorganin mis druskomis, atrastomis išdžiovintose j ros med zose.

Ketvirtoji paskaita buvo skaityta Priv. Doc. Dr. . P a k u c k o, tema „Lietuvos kvartero tyrin jimai per 20 met “ (žr. 424 psl.). Pasak Gerb. Prelegento, kvartero sluoksniai reikšmingi keliais atžvilgiais: 1) pamatas statybai, 2) medžiaga statybai, 3) geriausio vandens rezervuaras,

4) durpi klin i kasyklos. Lietuvos kvartero žem lapis jau sudarytas, tik dar nepaskelbtas.

Prof. St. Kolupaila pos džiui pasi lo priimti ši rezoliucij :

L. K. M. Gamtinink Sekcija, patyrusi apie Lietuvos gamtos tyrin - toj atliktus per 20 met darbus, reiškia pageidavim , kad tie kraštai svarb s tyrin jimai b t energingai t siami, kad jiems b t teikiama reikalinga materialin ir moralin parama ir kad m s mokslinink dar - bai b t tinkamai reprezentuojami tiek savo krašte, tiek pla iajame pasaulyje.

Rezoliucija buvo priimta su karštu pritarimu.

nuolatini Sekcijos Vadovyb išrinkti: Prof. St. Kolupaila, Priv. Doc. Dr. . Pakuckas ir Inž. A. Domaševičius.

C. PREL. A. DAMBRAUSKO-JAKŠTO IR KAN. TUMO-VAIŽGANTO MIN JIMAS

Pirmosios Suvažiavimo dienos vakare, 20,45 val., Ateitinink r m sal je buvo suruošta didiesiems Lietuvos kult rintojams bei mokslininkams, a. a. Prel. Prof. Dr. A. Dambrauskui-Jakštui ir a. a. Kan. Doc. J. Tumui-Vaižgantui, pamin ti akademija.

Pos d atidar Suvažiavimo prezidiumo narys Vyr. Asist. Dr. J. Pankauskas. Dalyvi buvo pilnut l sal , apie 500 žmoniai . Didiesiems m - s Tautos veteranams pamin ti domi paskait skait Lekt. J. A m b r a - z e v i i u s , tema „Jakšto ir Vaižganto jungas“ (žr. 234 psl.). Po paskaitos publikai buvo padaryta staigmena — parodyta film „Gyvasis Jakštas“. ia visi tur jo progos v l pamatyti didj m s Tautos Vyr gyvenant , judant , dirbant .

Po to sek menin dalis. Iz. Vasiliausko, V. Možalskio, Ed. Satkevi iaus ir M. Saulevi iaus styg kvartetas sugrojo M. K. iurlionio kvartet C-moll ir Liudviko van Beethoveno arfos kvarteto Es-dur, op. 74 1 dal .

Be to, VDU Stud. Ateitinink S jungos choras, diriguojamas muziko Ant. B u d r i n o, padainavo:

- a) Mes su r tomis — žodžiai ir muzika D. Andriulio,
- b) Jaunyst s vainikas — žodžiai B. Brazdžionio, muzika K. Kavecko,
- c) Žiema — žodžiai P. Vai i no, muzika J. Gruodžio,
- d) Vai ei iau — žodžiai Putino, muzika VI. Jakub no,
- e) Žolel žyd jo — liaudies daina, harmonizuota St. Šimkaus,
- f) Kai du stos — žodžiai Jakšto, muzika J. Naujalio.

Užbaigos žod pasak Dr. J. Pankauskas. Min jimas geriausioje nuotaikoje baigtas 23 val.

Antroji diena

Vasario m. n. 21 d., antradienis

Sekciją posėdžiui, prasidėjį vasario 20 d. (pirmadienį), tęsėsi vis priešpiet kitą suvažiavimo dieną; kai kuriose sekcijose net lygiavaly antradienio piet.

D. BAIGIAMASIS PILNATIES POSĖDIS

Didžiojoje VDU salėje 16 val. prasidėjo baigiamasis pilnatis posėdis. Dalyvių galėjo būti per 600. Tai bene pats nuotaikingiausias šio suvažiavimo posėdis.

Atvykęs iš Amerikos Kun. Pr. Vasiliauskas padarė pranešimą apie lietuvių kultūrinį gyvenimą Amerikoje:

Amerikos katalikų kultūrinis darbas koncentruojasi parapijose ir vienuolynuose. Parapijos kunigams vadovaujant, ia visos organizacijos spėjasi ir darniai varo kultūros darbą. Politinių organizacijų nėra. Visos organizacijos religinės, kultūrinės ar labdarinės pobūdžio. Reikia pabrėžti, kad visose organizacijose veiktis gauna amerikoniškos dvasios pobūdžio: veikia laisvai, drąsiai ir tik savomis jėgomis, be inteligentijos pagalbos iš kitur. Kunigai tenai eina vien dvasios vado pareigas. Organizuoti jiems padeda ta aplinkybė, kad ten turima pilna veikimo laisvė, kad jie turi daug daugiau centų, negu Lietuvos piliečiai. Jeigu pas mus sunku išgauti iš nario metinio mokesčio 50 centų, tai tenai nariai sumoka mažiausiai 600 centų. Aišku, turint laisvę, lengviau ir veikti. Kai kurios parapijos turi susirinkimams sales su estradomis vaidinimams, kitos atskiras sales mergaitėms, berniukams ir bendras, — jos visos aprūpintos tinkamomis žaidimų priemonėmis. Visos kat. organizacijos sėmingai veikimo pagrindu deda religinį dvasių. Jų visų veikla glaudžiai susijusi su religinėmis priemonėmis: pamaldomis, bendra malda, Šv. Komunijomis. Religinė praktika eina išvien su organizacijomis. Tuo būdu bendra religija palaiko organizacijas, organizacijos — Bažnyčią. Žodžiu, Amerikos katalikai gan gerai organizuoti, organizacijos jiems teikia drausmingumą ir religinės dvasios

Yra lietuvių ir inteligentų, baigusių High school, kolegijas, ar net universitetus. Daug jų yra baigusių H. sch. ir dirbančių kaip paprastas bėmokslis darbininkas, iš bendros darbininkų masės neišsiskiriančių. Ta aplinkybė paaiškina ir tai, kodėl organizacijos sugeba tvarkyti savo reikalus be inteligentų pagalbos iš kitur.

Amerikos Episkopato yra bendras nusistatymas prieš bažnyčios turėti ir kat. pradinį mokyklą. Daugelis lietuvių parapijų turi savo mokyklas; jų yra kelios dešimtys. Jose be bendrojo privalomo mokslo mokoma lituanistikos; moko gėseserį kazimierietis ir pranciškietis. Reikia atiduoti seserims didelę garbą už jų tris ir pasiaukojimą. Tačiau reikia pažymėti, kad kas metai lietuvių mokyklų vaikelių skaičius mažėja amerikoniško naudai. Sakau amerikoniško naudai, bet ne laisvamanybės, nes vaikai aini mokyklose gauna konfesiną auklį.

Be pradinio mokyklų, lietuviai kat. yra sėstingai ir aukštesniųjų. Tavo marionai išlaiko Marijanopolje, Tompsono apylinkėse, kolegiją, kuri yra jau išauklėjusi gražų bėrelį pilnojų prasmę inteligentų lietuvių, kurie jau stoja lietuvių kultūrinį darbą. Ši valandą, jeigu neapsirinku, toji mokykla esama apie 200 mokinių.

Ši mokykla steigta puikioj vieno dvaro vietoj su 300 akr žem s, daugiausia miško, kuris buvusio savininko magnato paverstas parka. Iai puiki vieta sportui ir visokioms sporto pramogoms. Ji yra m - gijama ir tinkamai vertinama vis lietuvi . Nors mokyklos r mas yra puošnus, ta iau tr ksta mokini bendrabu iui patalpos. Gerb. kolegijos rektorius, t vas Navickas, yra pasiryž s statyti naujus r mus; -aukos plaukia; be abejon s, studentai greitai laiku tur s patogi but .

Be šios kolegijos, seser kazimierie i išlaikoma ir vedama Chikagos garsinga H. sch., vadinama akademija, kurioj šiais melais mokini skaitoma apie 300. Tos mokyklos mokin s pasižym jusios savo orkestru, kuris koncertuose yra gav s ne vien priz . T pa i seser išlaikoma yra antra H. sch. Juozapo Marijos viloj, Newtown apylink j, netoli Philadelphijos.

Seser pranciškie i to paties tipo išlaikoma mokykla Pitsburge.

Be to, netoli Chicagos t v marijon kurta lietuviams kunig seminarija teologijos studijoms (Marijanapolio kolegija savo filosofijos kursais mokinius paruošia seminarijos teologijos studijoms).

Visos min tos mokyklos kurtos prie bažny i ar vienuolyn ; neteko gird ti, kad b t kit srovi lietuvi kurta kokia mokykla. Užtat reikia manyti, jeigu iš Lietuvos nesuplauks daugiau inteligent Amerik su visokiomis kitokiomis paži romis, tai katalikiškoji kult ra lietuviuose gal s dominuojan iai sigal ti.

Be mokykl , seserys kazimiriet s išlaiko ir turi savo žinioj Chicagoj dvi gražias, didingas ligonines.

Nors seser kazimierie i Amerikoj jau turim apie 400, ta iau j pa i ligoniams slaugyti nebeužtenka; jos turi samdytis slaugytojas iš kitur.

Amerikos lietuviai skaito laikraš ius, palyginti, ne mažai. Beveik visi laikraš iai provincialinio pob džio, skelbia smulkias, net smulkiausias, žinias iš lietuvi gyvenimo. Pavyzdžiui, pranešama, kieno šeima padaug jo, kas susituok , kas k pasak susirinkime, kas susipeš . Turinio atžvilgiu toli gražu jie neprilygsta Lietuvos laikraš iams. Katalik laikraš iai išeina šie: 1) „Draugas“, dienraštis, 2) „Amerika“, savaitinis, 3) „Darbininkas“, savaitinis, 4) „Garsas“, savaitinis, toliau metiniai (žurnalai) laikraš iai, — 5) „Student žodis“, Marijanapolio student leidžiamas, 6) „Moteris“, 7) „Vytis“, 8) „Laivas“, tretininki , ir 9) „Sv. Kazimiero Akademijos Aidai“. Šie visi laikraš iai išeina sveiki — be skol ir be pelno. Nemaža laikraš i leidžiama ir kit srovi .

Vilnietis Mons. Dr. A. V i s k a n t a , kaip ilgametis Vilniaus Lietuvi Mokslo Draugijos pirmininkas, padar smulk pranešim apie tos Draugijos kult rin veikl ir esan i pad t :

Nuo 1907 met iki Lietuvos Nepriklausomyb s atgavimo lietuvi mokslin s j gos b r si daugiausia Lietuvi Mokslo Draugijoje, kurios buvein nuolat buvo Vilniuje. Nuo 1919 met , kada Lietuvos vyriausyb , persik lusi Kaun , galutinai gyvendino Lietuvos valstybines funkcijas, stipriausios lietuvi mokslin s j gos netrukus m spiestis naujojoje, laikinojoje, sostin je. Vilniuje, kaip L. Mokslo Draugijos buvein je, pasiliko iš vairi Lietuvos krašt sutraukti gana turtingi moksliniai rinkiniai. Likusieji Vilniaus krašte lietuviai inteligentai lietuvi moksl t s toliau, špiedamiesi daugiausia apie L. Mokslo Draugij .

Aiškumo delei laikau reikalinga pasteb ti, kad šis pranešimas yra suskirstytas tris dalis. Pirmoj dalyj kalbama apie mokslin s medžiagos rinkim , antrojoj dalyj d stoma, kaip ir kiek ta medžiaga yra sutvarkyta, o tre iojoj dalyj pasakojama, kokios buvo d tos pastangos mokslui populiarizuoti.

I. Lietuvi Mokslo Draugija nuo pat savo sisteigimo iš visur rinko visa, kas gal jo vaizduoti lietuvi tautos gyvenim ir veid . Tam tikslui ji skelb laikraščiuose atsišaukimus lietuvi visuomen , prašydama siuntin ti jai domesnius rankrašius, dabar leidžiamus ir seniau išleistus laikraščius, ypa metinius j kompleksus, dabar spausdinamas ir seniau išspausdintas knygas, kalendorius ir net menkiausiuosius leidinius. Reguliariai savo laikraščius siuntin jan ioms redakcijoms žad jo duoti mainais savo organ . Buvo primenama, kad ilgainiui L. Mokslo Draugijos biblioteka gal s tapti Lietuvi Tautos Biblioteka. Spaudiniams apie lietuvi taut rinkti L. Mokslo Draugija užmezg santykius su vairi Rusijoje ir užsieniuose gyvenan i taut mokslin mis organizacijomis, o taip pat ir su valstybin mis mokslo staigomis taip Rusijoje, taip ir užsieniuose, pavyzdžiui, su lenk „Towarzystwo Przyjaciól Nauk“ Vilniuje, su latvi (Rygoje) ir est (Revelyje ir Dorpate) mokslo draugijomis, su „Birut s“ draugija Tilžje, su lenk Mokslo Akademija Krokuvoje, su ukrain Šev enkos vardo mokslo draugija Llove, su ek Mokslo Draugija Prahoje, su Rus Archeografijos Komisija Vilniuje, su Ciesoriaus Archeologine Komisija Peterburge, su Ciesoriaus Moksl Akademija ir su Humanitarini Moksl Fakultetu Peterburge, su British Museum Londone ir kitomis panašiomis mokslo staigomis. Lietuvi Mokslo Draugijos bendradarbiavimas su tomis draugijomis ir staigomis reišk si ypa tuo, kad ji gaudavo mainais j leidinius, ir tuo keliu ji sigijo daug svarbi veikal .

Tautosakos medžiaga buvo renkama nuo pat Draugijos sisteigimo (Lietuvi Tauta, IV kn., 18 psl.). V lesniais laikais Draugija tautosakos medžiag Vilniaus krašte rinko, padedama Vytauto Didžiojo bei Švenioni gimnazijos mokini ir Vilniaus universiteto student . Pasidarbavo ia dar kai kurie liaudies mokykl mokytojai. 1929 m. gruodžio m nesio gale ji sureng trij dien kursus tautosakos medžiagos rinkjams. Panašiais ir kitokiais b dais Lietuvi Mokslo Draugija, be knyg ir vairi leidini bibliotekai ir archyvalij , dar sutrauk savo patalpas turtingus rinkinius, lie ian ius lietuvi taut vairiais mokslo atžvilgiais: priešistorin s archeologijos, antropologijos, etnografijos ir kit mokslo sri i .

Pamin siu ia, kaip ir skliausteliuose, kad L. Mokslo Draugija r pinosi ir nejudom j Lietuvos praeities paminkl likimu. 1908 m. ji d jo pastangas, kad b t saugojamos Trak , Lydos ir kit pili liekanos. 1912 m. jos r pes iu rus valdžia uždraud Vilniaus magistratui ardyti Gedimino pilies kaln , ant kurio magistrato nutarimu tur jo b ti steigtas vandens rezervuaras arba kolektorius Vilniaus miesto vandentiekiui (Liet. Tauta, V kn, 124—125 psl.). Kalb damas apie mokslin s medžiagos rinkim , laikau reikalinga pamin ti dar, kad 1937 ir 1938 m. kai kurios Vilniaus krašto lietuvi draugijos, nebegal damos veikti d lei priežas i , ne nuo j priklausan i , savo bibliotekas ir archeologinius bei etnografinius rinkinius paaukojo Lietuvi Mokslo Draugijai. Vilnišk s „Ryto“ švietimo draugijos ir Lietuvi Mokytoj S jungos Švenioni skyriaus aukos ypa buvo gausios.

II. Rinkinius tvarkyti prad ta su atsid jimu tik 1927 m. Lietuvi Mokslo Draugijos knygos yra sukataloguotos ir suinventorizuotos, išskyrus tas knygas, kurios buvo gautos paskutiniu laiku, prieš nustoiant veikti Draugijai. Sukataloguota ir suinventorizuota daugiau kaip 23 t kstantan iai veikal , sudaran i apie 33 t kstantius tom . Be to, yra daugiau kaip t kstantis dublet . Pažym siu dar, kad didesnioji dalis periodini leidini yra irgi sutvarkyti. Tiksl i žini apie tai tuo tarpu pateikti negalima, nes Draugijos biblioteka teb ra mokslui neprieinama. Tautosakos medžiagos tvarkymas, pradžioje 1938 met jau gana toli buvo nu j s, be to, žymi jos dalis mašin le perrašyta. Archivalijos žymia dalimi yra sutvarkytos: rankraš iai sud ti kartonines d žes su trumpais turinio pažym jimais ant d ži . Atsišaukimai, afišos etc. teb ra nesutvarkyti. Iš priešistorin s archeologijos rinkini tinkamai sutvarkyti yra akmens, titnago, bronzos, vario, sidabro ir geležies liekanos. Jos paženklintos numeriais, rašytos inventorines knygas ir sud stytos gab-

lotes, kurigs patalpintos dviejose sal se. Akmens ir titnago liekan yra daugiau kaip 1000 dalyk , o metalini dar kiek daugiau. Antropologiniai rinkiniai n ra gaus s ir teb ra nesutvarkyti. Etnografinio skyriaus rinkiniai, — liaudies muzikos instrumentai, raiziniai, tapyti paveikslai, audiniai ir kiti tos r šies dalykai, — yra paženklinti numeriais arba turi prisū tus kaspin lius su numeriais ir surašyti inventoringi knygy brulijonus; parengtos spintos gablot s jiems išd styti.

III. Mokslo populiarizavimo atžvilgiu — vis pirma pamin siu mokslinius referatus. Nuo L. Mokslo Draugijos sisteigimo iki 1933 met moksliniai referatai buvo skaitomi vien tik Draugijos Valdybos pos džiuose ir visuotiniuose susirinkimuose; tik 1933 m. buvo surengtos dvi viešos paskaitos. Valdybos pos džiuose ir visuotiniuose Draugijos nari susirinkimuose iš viso buvo skaityta 147 referatai; iš j istorinio pob džio 73 referatai, iš psichologijos ir pedagogijos srities 18 referat , kalbotyros 10 referat , ekonomini moksl 7 ref., visuomenini moksl ir darbo organizacijos srities — 6 ref., teis s ir medicinos po 4 ref., geografijos 3, etnografijos 5, numizmatikos, archeologijos ir botanikos po 2 ref., tautosakos 3 ref.; antropologijos, paleontologijos, geologijos, muzikos, tapybos, bibliografjės, technikos ir kt. po 1 referat . Nuo

1934 met daromos buvo vien tik viešos paskaitos. Butent, 1934 metais vyko 3 paskaitos, o 1935 metais 10 paskait . Iš j buvo; kalbotyros srities 4, gamtos moksl 1, matematikos 3, istorijos 4, literat ros istorijos 1 (Cfr. Lietuvi Tauta, V knyga, 1936 m., psl. 285, 291—292). ia vieta pamin ti dar „Aukštuosius Mokslo Kursus“, kuriuos L. Mokslo Draugija buvo suorganizavusi 1919-1920 metais Vilniuje (D-ras D. Alseika, Vilniaus krašto lietuvi gyvenimas 1919—1934 metais, Vilnius 1935, 76 psl.). Primintina dar, kad L. Mokslo Draugija sisteig 1909 metais skaitykl , kuria naudojosi mokslininkai ir mokslo m g jai. ia tenka pamin ti dvi lietuvišk knygy parodas, kurias Vilniuje surengta pati Draugija. Pirmoji paroda atidaryta 1914 m. birželio 1 dien ir truko ištis m nes. Ji buvo surengta pirmam spaudos atgavimo dešimtm iui pamin ti. Antroji lietuvišk knygy paroda atidaryta 1929 m. geguž s 18 dien . Ji buvo surengta 25-ai nuo spaudos atgavimo met sukak iai pamin ti ir truko dvi savaites. Tos parodos skyriai buvo šie: A) pirmame skyriuje buvo išd stytos lietuviškos knygos, spaudintos prieš spaudos draudim ; B) antrame skyriuje buvo lietuviškos knygos, spausdintos draudimo metu: a) viena r šis — liet. knygos rus raid mis, b) antra r šis — lietuviškos knygos lotyniškoms raid mis, spaudintos užsieniuose, c) kontrafakcijos; C) tre iame skyriuje buvo pirmosios knygos ir laikraš iai, spaudinti jau atgavus spaud . (Cfr. Lietuvi Tauta, IV kn., psl. 24).

Kalbant apie mokslo populiarizavim , pravartu bus priminti, kad vokie i okupacijos laikais, 1916 metais, L. Mokslo Draugija dalyvavo vokie i ruošiamose etnografin se parodose (ibid. 17). Pamin tina dar, kad ta Draugija leido savo organ , „Lietuvi Tauta“ vadinam . Tas leidinys nuo 1907 met per penkerius metus jo periodiškai, b tent, kas metai po vien dal, arba s siuvin ; nuo 1911 met jo pasirodymo protarpiai dar si vis didesni ir didesni. Nuo 1907 m. iki 1932-m iš jo iš viso keturios knygos, skirstomos dalis, o paskiau s siuviniai. Toki dali arba s siuviniai iš viso iš jo 14. Paskutiniai, t. y. 5—ji knyga, iš jusi 1936 metais, kaip storelesnis leidinys, nebesivadino s siuviniu, o tiesiai — knyga. Tame Draugijos organe buvo talpinami daugiausia moksliniai referatai, kurie buvo skaityti L. Mokslo Draugijos Valdybos pos džiuose arba visuotiniuose susirinkimuose. Ta pa ia proga pamin siu, kad L. M. Draugija 1937 m. išleido vadov po Vilni , vardu „Vilnius ir jo apylink s“.

Kalbant apie mokslo populiarizavim , tenka dar pamin ti mokykloms vadov li leidim , kurio L. Mokslo Draugija irgi r pinosi. 1909 m. ji paskelb konkurs vadov liams. Pirm konkurs laim jo Juozapas Gabrys „Geografijos“ vadov liu. Mokykloms vadov li ruošimo darbas ypa smarkiai buvo varomas vokie i okupacijos laikais, kada vietoj iki tol vartojam rus knygy pririek lietuvišk vadov li tap

pradin ms, taip ir vidurin ms mokykloms. 1918.X.2 d. L. Mokslo Draugijos Valdyba praneš visuotiniam susirinkimui, kad ji išleidusi, ar spaudai paruošusi, 56 vadov lius. (Cfr. Lietuvi Tauta, IV kn., 8 s siuv., psl. 1). O kiek paskiau, per ketverius metus (1919—1922) L. Mokslo Draugijos vadov li Komisija, kaip d-ras A. Alseika (op. cit. 76) rašo, išleido 85 vadov lius ir šiaip mokslini knyg vairiomis temomis. Paskutiniaiis savo gyvavimo metais, t. y. 1938 m., L. Mokslo Draugija išleido trijų dali chrestomatiją, vardu „Skaitym knyga“.

Šitaip atrodo stambiais bruožais nupieštos Vilniaus krašto lietuvi mokslin s pastangos. Mes darome, k galime, ir esame sitikin, kad mus jaunojoje kartoje netrukus atsiras j g, kurios m s krašto lietuvišk j moksl didesniu greiu varys pirmyn. Savaiame aišku, kad visi mes to labai trokštame ir linkime pasisekimo.

Antrasis vilnietis, Kun. K. Ibiras, praneš apie lietuvi kulturin veikim Vilniaus krašte:

Vilniaus lietuvi visuomen dar n ra aiškiai ir griežtai susiskirsčiusi s roves. Srovi diferenciacij patys lietuviiai s moningai prilaiko, nenor dami per daug skaldytis ir nesijausdami pakankamai gaus s s, kad gal t ištekti j g tautos darbui dirbti, jei srov mis labai prad s skirstytis.

Mokslo darbu užsiimti Vilniaus lietuviiai dar netur jo atsp jamo laiko, o iš dalies ir pakankamai subrendusi mokslini j g. Per šiuos 20 met pokarinio gyvenimo taip daug buvo darbo, taut švie iant ir organizuojant jos gyvenim vairiose srityse, ir taip maža šviesuomen s, kad atsp jamo laiko rimtam mokslo darbui n neatlikdavo.

Pradami nauj 20-met, jau iam s jau stipresni. Šviesuomen s eil s padid jo: per pirm j dešimtmet veikusi Vilniaus lietuvi gimnazija perleido per savo klases 2200 moksleivi; iš j 388 gavo brandos atestatus. Dalis j dl vairi priežas i iš Vilniaus krašto išvyko, bet apie 300 bus pasilik vietoje ir arba dirba švietimo darb sodžiuje, arba t sia studijas universitetuose. Šiais metais aukštuosius mokslus eina iš m s krašto abiturient apie 135 jaunuoliai(s), iš j 85 Vilniuje ir apie 50 kitose Lenkijos ir užsieni aukštosiiose mokyklose. Aukšt j moksl baigusi turime jau apie 40 jaunuoli. Šios jaunosios mus krašto j gos jau m gina savo gabumus moksliniame darbe, tirdami savo krašto dabartin gyvenim ir praeit.

Katalikišk paži r aukštojo mokslo jaunuomen buriasi „Romuvos“ klube, kurio tikslas duoti nariams progos bi iuliškai pabendrauti tarpusavy, dalintis savo mintimis k rybiniame darbe ir suburtomis j-gomis imtis visuomeninio darbo. Reikia tik tis, kad ši jaunuomen prad s susieti su nepriklaus. Lietuvos valstyb s katalikais mokslininkais ir mokslo m g jais ir prad s po mažum d ti kad ir kuklius savo ind lius bendr j tautos mokslo lobyn.

L. Katalik Mokslo Akademijos nari pak limas narius mokslininkus

J. E. Vyskupas Pr. B y s MIC, trumpais bruožais nupieš s Pranc z Mokslo Akademijos santvark bei tikslus, pažym jo, kad panaši Mokslo Akademiija veikia jau ir pas mus, Lietuvi Katalik Mokslo Akademijos vardu. Gražiausias šios m s Mokslo Akademijos žiedas,— tai nariai mokslininkai. Jais gali tapti nariai su aukštuoju mokslu, daug pasižym j savo moksliniais darbais. L. Katalik Mokslo Akademiija jau

tur jo tris nari mokslinink formacijas, o dabar Ekscelencija jau iasi labai laimingas, tur damas progos paskelbti jau ir ketvirtosios nari mokslinink formacijos asmenis. O tokiais š kart yra J. E. Vyskupas M. Re in y s , Prof. Dr. K. P a k š t a s , Doc. Dr. Z. I v i n s k i s ir Lekt. J. A m b r a z e v i u s . Trumpai sumin j s nauj j nari mokslinink biografinius bei mokslini darb duomenis (žr. 473—493 psl.), papraš L. Katalik Mokslo Akademijos Pirminink , Prof. Dr. St. Šalkausk , teikti jiems atitinkamus diplomus.

Gauti L. Katalik Mokslo Akademijos nario mokslininko diplom — tai rašyti savo vard Didži j Nemirting j Lietuvi eiles. Užtat, priimant kruopštiesiems m s Mokslininkams didžiulius, puošnius pergamentinius nario mokslininko diplomus iš Akademijos pirmininko rank , sal je viešpatavo šilta ir tauri nuotaika, kad senoje didvyri tautoje netr ksta Didži j Vyr . Naujieji m s Mokslininkai Laureatai buvo pakviesti atsis sti tarp Garb s Prezidiumo nari .

Pasibaigus išskilmingajam diplom teikimui, nauj j laureat vardu gražij žod pasak Prof. Dr. K. P a k š t a s :

Ta garb ir paaukštinimas, kuriais šiandien apgaubiami keturi vyrai, duoda jiems prog šiam garbingam susirinkimui viešai prisipažinti: non sumus digni. Ta iau senos tautos ir valstyb s institucijos reikalings kai kuri išorini dekoracij ir europietini tradicij .

Šituos Lietuvi Katalik Mokslo Akademijos titulus tuo labiau garbinga priimti mums, palydimiems žodžiais gilaus mokslininko J. E. Vyskupo P. B io, kuris per ilg savo amži buvo tikras mokslini deimant rankiotojas, su didžiausia kantrybe ieškoj s tiesos ir mok j s j dr siai ginti. Kiekvienos generacijos gyvybiniai reikalai spiria labiau pabr žti vien ar kit žmogišk doryb . M s kartoje, kai papro i šurkštumas, valdymo žiaurumas viešpatauja pus je Europos ir dideliu ž lumu naikina europie i kult ros šveln j žmoniškum — manytume, kad mokytoj ir dor j žmoni dr sa kovoje dl tiesos ir teisingumo gyja didžiosios pilietin s doryb s aureol . O vyskupas B t y s, senas kult rini kov kovotojas, visada tur jo dr sos atvirai pažvelgti m s šalies did jant moralin sudribim ir riteriškai šauk kov prieš moralin lietuvi tautos sunykim .

Akademik titulas mums suteikiamas, Lietuvos Katalik Mokslo Akademijai pirmininkaujant žymiausiai Lietuvos mokslo vyrui, akademikui Stasiui Šalkauskiui, kurio troškimas stipriausiu tempu laim ti m s tautai tikr kult rin didingum nuved j pa ias gelmes m s kult rfilosofini problem ir padar j didžiuoju m s nacionalin s filosofijos k r ju, koki mažos tautos, toli gražu, ne kiekvien šimtmet susilaukia. Jo pramatymo galia ir aistringas jo susir pinimas gyvybiniais tautos ir valstyb s reikalais, jo darbingumo ir tvarkingumo bei metodo skatin s pavyzdys, o ypa ta dr sa, su kuria jis ne tik skelbia ties , bet ir kovoja jos kovas ir klystan ius persp ja, leidžia mums manyti, kad jo l pos yra paliestos žarij .

Priimdami garb s titulus iš pa i žymiausi m s tautos vyr , mes manytume, kad min toji garb mums yra suteikta gerokai avansu, kaip paskatinimas dar aistringiau tarnauti tiesai, Lietuvos mokslui, dr siai ginti ties , kuri padidint m s išvidin laisv .

Kult ros intensyvumo centras atsuka savo aukšt j krant rytinius Baltijos krantus ir uždeda mums labai sunkias, domias ir garbingas pareigas: pakelti Lietuvos dvasin produktyvum iki paties aukšiausio laipsnio, kuris gal t padidinti m s tikrosios gyvyb s ir kult ros garantijas.

Tardami pad kos žod , kartu sipareigojame nes d ti be darbo lie-
tuvi kult ros bokštuose.

Ši m s mokslininko kalb dalyviai palyd jo gausiais ir ilgais aplo-
dimentais.

Menin dalis

Graži dalyvi nuotaika buvo apvainikuota dar ir menine dalimi,
kuri atliko Tarpdiezecin s Kunig Seminarijos choras, diriguojamas
muziko K. K a v e c k o:

- a) Sgr žk, s nau, prie Lietuvos — muzika T. Brazio,
- b) Skriskite, mano dainel s — žodžiai Jakšto, muzika K. Kavecko,
- c) O Kristau, pasaulio valdove — žodžiai B. Brazdžionio, muzika
K. Kavecko.

Suvažiavimo uždarymas

Uždarom j kalb pasak darbo prezidiumo pirm. Prof. B. Vitkus.
Suvažiavimas baigtas pakelta nuotaika, sugiedojus Tautos Himn ¹.

¹ Sveikindamas Jo Eksc. Kauno Arkivyskup Metropolit J. Skvireck Šv. Ka-
ld ir Nauj j — 1940 — Met proga, generalvikaras prel. K. Šaulys apie š su-
važiavim atsiliep šiais žodžiais:

„Lietuvos katalik mokslinink ir mokslo m g j suvažiavimas, vyk s vasario
m nesio gale, sutrauk apie šešet šimt senesn s ir jaunesn s kartos inteligenti-
jos. Perskaityta virš 20 referat vairiose sekcijose vairiausiomis temomis. Su-
važiavimas dav jo dalyviams prog daugiau susidom ti moksliniu darbu, iškelti
kai kurias mokslines mintis. Suvažiavim reikia laikyti žymiu teigiamu vykiu bei
reiškiniu m s kult riniame gyvenime. Platesnis viso suvažiavimo aprašymas turi
pasirodyti „Suvažiavimo Darb “ leidinyje greta jau paskelbt dviej to pat suva-
žiavimo darb verting kny g “. „Draugija“ Nr.- 24, 205 psl., 1939.XII.31.